









In de familie van de sperwerachtigen, in ons land vertegenwoordigd door sperwer en havik, zijn de vrouwtjes bijna twee keer zo zwaar als de mannetjes. Bovendien zijn sperwers veel kleiner dan haviken. Allemaal eten ze vogels. Maar omdat sperwers zoveel kleiner zijn dan haviken, en mannetjes kleiner dan vrouwtjes, zie je een prachtige scheiding in het gebruik van de voedselbronnen (zie figuur hieronder): mannetjes sperwers eten zangertjes, mezen, mussen en vinkachtigen, vrouwtjes sperwers eten lijsters en spreeuwen, mannetjes haviken vangen vooral spechten, lijsters, gaaien en spreeuwen, terwijl vrouwtjes haviken nóg grotere prooien vangen (eenden, duiven, kraaien). Uiteraard is er wel enige overlap in voedselkeus, maar gemiddeld genomen bestrijken ze elk hun eigen deel van het voedselaanbod.

Sperwer mannetje 160 gram	Sperwer vrouwtje 300 gram	Havik mannetje 700 gram	Havik vrouwtje 1200 gram
			
			
Koolmees 19 gram	Spreeuw 75 gram	Vlaamse gaai 160 gram	Houtduif 500 gram

Zijn prooien willoze slachtoffers?

Veel mensen vinden het zielig als een roofvogel een zangvogeltje vangt. En helemaal als dat op de voederplank gebeurt. Toch is zo'n dood niet meer of minder zielig dan sterven aan voedselgebrek of aan een ziekte. Bovendien zijn prooidieren meesters in het ontsnappen, ofwel in het *niet* gevangen worden. Er zijn allerlei aanpassingen die ervoor zorgen dat ze niet in de maag van een roofvogel te belanden. De belangrijkste zijn:

Schutkleur. Veel dieren hebben een onopvallend kleed: bruin, grijs, vlekkelig, gestreept. Ze vallen nauwelijks op in hun leefomgeving. Dat komt bij vrouwtjes vaker voor dan bij mannetjes, waarschijnlijk omdat zij de eieren bebroeden en de jongen verzorgen. Dan is een camouflagepak wel handig.

In dekking blijven. Door onder de grond (sommige muizen) of in dicht struikgewas te blijven, vallen dieren nauwelijks op. Daarmee vermindert de

kans te worden gegrepen. Ook de nacht biedt dekking, maar dan zijn er weer gespecialiseerde nachtjagers actief (uilen, roofzoogdieren).

Waarschuwen bij het zien van een vijand. Veel vogels laten een hoge, ijle pieptoon horen als ze een roofvogel ontdekken. Dit geluid valt enorm op, maar is moeilijk te plaatsen (je hoort het wel, maar waar komt het vandaan?). Het bijzondere is: alle vogels reageren op het horen van zo'n pieptoon. Dus een merel reageert op een alarmerende koolmees, en omgekeerd. Als je veel buiten bent, zul je merken dat vogels aparte alarmgeluiden hebben voor roofvogels (zoals een sperwer) en voor roofzoogdieren (vos, hond, kat, marter). Mensen die naar vogels kijken reageren precies hetzelfde: bij een alarmpiepende koolmees zie je ze ook direct om zich heen kijken, waar is die roofvogel?

Vluchten. Deze voor de hand liggende methode wordt toegepast door snelvliegende soorten in de open ruimte, of door langzame vliegers die de dekking inschieten. Je moet wel snel zijn, omdat je anders de klos bent. Bovendien helpt het als je behendig bent, dus snelle wendingen kunt maken.



Als dit op je afkomt, een sperwer, en je kunt hem al zo duidelijk zien, ben je als zangvogeltje te laat. Sperwers zijn rappe jagers. Hier in het Amsterdamse Bos, op 17 november 2008 (foto: Theo van Lent).

Hoogte winnen en wegwezen. Vogels van open landschappen kunnen hun vijand van grote afstand zien aankomen. Door snel omhoog te vliegen, en boven de roofvogel te blijven, ontloop je de kans te worden gepakt. Het is belangrijk boven de roofvogel te blijven. Zo niet, dan kan een roofvogel de gelegenheid aangrijpen een stootduik in te zetten waarmee hij een veel grotere snelheid kan halen dan het prooidier. En probeer dan maar eens te ontsnappen.

Bevriezen. Als vluchten niet meer kan (roofvogel te dichtbij), kun je altijd nog 'bevriezen'. Dus doodstil blijven zitten. Bijna alle roofvogels letten bij de jacht vooral op beweging. Een stilzittende prooi, en vooral als die ook nog een schutkleur heeft, is erg moeilijk te ontdekken.

Dicht op elkaar gaan vliegen. Sommige vogelsoorten vormen in de lucht een dichte groep, vaak bolvormig. Voor een roofvogel is het moeilijk daar één vogel uit te graaien. We zien deze ballen vooral bij spreeuwen, steltlopers en eenden. De snelheid waarmee de groep draait en keert, is adembenemend. Roofvogels bestoken zo'n bal in de hoop dat er uiteindelijk eentje is die te laat reageert en los van de bal komt te vliegen. Die is dan vaak de pineut.



Zwerm spreeuwen (bolvorm) belaagd door slechtvalk (links van spreeuwenwolk) boven het Groningse land. Mocht je dit ergens zien, neem dan de tijd om het te bekijken. Een flitsend samenspel van actie en reactie.

Pesten in groepsverband. Als je in een groep leeft, en groot en sterk bent, kun je met soortgenoten een roofvogel wegpesten. Kraaien en meeuwen zijn daar erg goed in. Zangvogels doen het ook wel, maar dat is een riskante zaak. Een roofvogel voelt zich niet bedreigt door mezen, en kan de rollen dus omdraaien. Zangvogels 'pesten' dan ook uilen, niet roofvogels; uilen zijn immers niet actief overdag en laten het rumoer gelaten over zich heen gaan. Uiteraard is 'pesten' niet het goede woord; het gaat om het aanwijzen of verjagen van een vijand.

Roofvogels hebben het dus niet makkelijk. Ze moeten hard werken voor de kost. De meeste vangpogingen mislukken. Vooral jonge, onervaren roofvogels beheersen hun vak onvoldoende om in leven te blijven. Niet voor niets is de sterfte groot: veel jonge roofvogels overleven hun eerste levensjaar niet. Honger speelt daar een grote rol in. Zo'n leven op het scherp van de snede brengt selectie met zich mee. Zwakkelingen, of trage leerlingen, hebben weinig kans op een lang leven. En dat is wel nodig om nakomelingen voort te brengen. Dit proces heet natuurlijke selectie en is de basis van alle leven. Om die reden zijn we ook tegen het houden van roofvogels in gevangenschap (zie bladzijde 35). Roofvogels in gevangenschap hebben namelijk geen vrije keus en van selectie kan geen sprake zijn. Dus nee, geen roofvogels in hokken of aan een touwtje.